

POGLEDI I MIŠLJENJA

Olja Džinkić¹, student doktorskih studija
Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu

Primljen: 16.3.2020.
Prihvaćen: 6.6.2020.
PREGLEDNI RAD
UDK: 37.013: :165.6/.8
371.212.159.953.5
37.017.4/.93
DOI 10.19090/ps.2020.1.3-14

KONSTRUKTIVISTIČKA PERSPEKTIVA U OBRAZOVANJU – OD POUČAVANJA DO UČENJA

Apstrakt

U ovom radu akcenat je na konstruktivističkoj perspektivi u obrazovanju, u čijem središtu se nalazi učenik, a proces učenja ima aktivnu, konstruktivnu i socijalnu prirodu. Pomenuta perspektiva predstavljena je od njenog nastanka, do mesta i uloge koju zauzima u savremenom društvu. Cilj rada odnosi se na sagledavanje osnovnih ideja i elemenata konstruktivizma značajnih za novonastale promene i situacije u savremenom svetu, te za savremeno obrazovanje današnjeg društva. Teorijskom analizom zaključuje se da obrazovni potencijal konstruktivističke perspektive pomera granice obrazovanja od poučavanja do učenja, i da kao takav predstavlja savremeni sistem obrazovanja značajan u pripremi mladih za suočavanje sa izazovima društva, i u razvijanju njihovih sposobnosti za fleksibilno prilagođavanje svetu koji se brzo menja.

Ključne reči: konstruktivizam, učenje, savremeno društvo, savremeno obrazovanje.

Uvod

Danas živimo u vremenu intenzivnih globalnih procesa koji postavljaju nove izazove pred pojedinca i celokupno društvo, takođe zahtevaju promene u oblasti obrazovanja. U cilju osposobljavanja mladih za učestale promene i uspešno funkcionisanje u društvu, za analizu i razumevanje novih znanja, koncept celoživotnog učenja dobija

¹ olja.dzinkic@gmail.com

na značaju. Međunarodna komisija za razvoj obrazovanja u procesu učenja tokom čitavog života stavlja naglasak na kvalitet obrazovanja koje pojedinci stiču, te se preporučuje veća fleksibilnost i ističe potreba za većim angažovanjem učenika u obrazovnom procesu u koji su uključeni (Mirkov, 2011). Istraživanja osnovnih tendencija razvoja obrazovanja American Psychological Association (1997) pokazala su da se na polju današnjeg obrazovanja odvijaju promene, te se model prenošenja znanja zamenjuje konstruktivističkim modelom.

Promene u obrazovanju oslanjaju se na konstruktivistički model prema kojem se znanje ne usvaja pasivno, već je ono rezultat aktivnog konstruisanja pojedinca. U prvi plan stavlja lično iskustvo subjekta, a konstruktivistička sredina za učenje usmerena je na učenika, kojeg priprema za rešavanje problema, razvija samopouzdanje, kreativnost, nezavisnost u mišljenju i sposobnost doživotnog učenja (Milutinović, 2015). U okviru konstruktivizma neretke su teme celoživotnog obrazovanja i društva znanja. Prema konstruktivističkoj pedagogiji znanje se posmatra kao rezultat niza aktivnosti, operacija i konstrukcija individue. Istovremeno, aktivan proces konstruisanja znanja, odnosno celovit proces konstrukcije i rekonstrukcije znanja jeste konstruktivističko viđenje učenja. Celoživotno učenje, čije su karakteristike kontinuiranost, adaptivnost, kontekstualnost, produktivnost, oslanja se na pristup učenja i poučavanja u čijem je središtu procesualnost, relativnost, konstruktivnost, te održivost znanja, učenja i poučavanja. U celini posmatrano, uviđa se povezanost i usmerenost ka konstruktivističkom pristupu učenja i obrazovanja (Babić, 2007). U tom smislu, cilj ovog rada odnosi se na sagledavanje obrazovnih potencijala konstruktivističke perspektive, posebno kada je reč o savremenom obrazovanju i pripremi mladih za savremeno društvo, odnosno društvo znanja. Naime, polazeći od novonastalih situacija i potreba savremenog društva, kao i učestalih obrazovnih promena uslovljenih zahtevima društva znanja, u radu se razmatra značaj i efikasnost savremenog modela obrazovanja konstruktivističkih razmera, koji fokus obrazovanja pomera od poučavanja do učenja, te svrishodnost aktualizacije bazičnih ideja ovog inovativnog modela za današnje vreme i društvo.

Začeci konstruktivizma

Krajem dvadesetog veka u Sjedinjenim Američkim Državama desile su se značajne promene u pristupu nastavi i obrazovanju. Ove promene se odnose na obnavljanje američke filozofije obrazovanja, kao i na zamenu paradigmi. Postojeća filozofija bihejviorizma, koja je u nastavi SAD dominirala više decenija, zamenjena je novom filozofijom konstruktivizma (Vilotijević, 2014). Bihejviorizam je obeležio prvu polovinu dvadesetog veka kada je imao jak uticaj na oblikovanje i razumevanje nastave i učenja. U okviru ove teorije cilj nastave je da povećava broj tačnih ponašanja učenika, a nastavnik je onaj koji nagrađuje tačne i kažnjava pogrešne odgovore učenika. Krajem prošlog veka na učenje se više ne gleda kao na akumulaciju informacija, već kao na konstrukciju znanja (Pešikan, 2010). Filozofske ideje iz 17. veka imale su uticaj

na uobličavanje konstruktivističke paradigme, te se uviđa da konstruktivističke ideje zapravo i nisu nove, ali je nov pokušaj da se ujedine brojne srodne ideje u jedan zajednički pravac (Stojnov, 2005). Pored filozofskih ideja u okvirima same psihologije postoje ideje tesno povezane sa pojavom konstruktivizma.

U psihologiji i pedagogiji konstruktivizam postaje ključna reč kada se govori o reformi obrazovanja, takođe predstavlja poslednji oblik u izradi kurikuluma. Naime, uticaj progresivističkih teorija vaspitanja dovodi do velikih promena u organizaciji i metodama rada u nastavi širom sveta. Ove teorije oslanjaju se na obrazovni rad Džona Djujija (John Dewey), čija je ideja o povezivanju škole sa životom i otvaranju škole prema društvu široko prihvaćena i podržana. U osnovi progresivističkog shvatanja, obrazovanjem treba omogućiti prirodno uzajamno delovanje i interakciju pojedinca sa društvom koje se razvija i menja. Iz pokreta progresivističkog obrazovanja i pedagoškog rada Djujija razvili su se brojni trendovi obrazovanja. U poslednjih nekoliko decenija razvoj obrazovnih trendova razmatra se u okviru konstruktivističke teorije vaspitanja, koja se može označiti kao savremena varijacija progresivističkih teorija (Milutinović, 2008). Iako je konstruktivizam započeo kao teorija učenja postepeno je proširio svoju dominaciju, postao teorija nastave, teorija obrazovanja, teorija porekla ideja, te ličnog i naučnog znanja (Matthews, 2002).

Od vremena nastanka unutar konstruktivističke teorije razvijeni su različiti pristupi, pa se u okviru teorijske i istraživačke literature mogu naći radikalni, kognitivni, društveni, kulturni, socio-kulturni i kritički konstruktivizam (Thompson, 2015). Najčešća podela odnosi se na socijalni i individualni konstruktivizam. *Individualni* ili *psihološki konstruktivizam* vezuje se za Žana Pijažea (Jean Piaget), koji proces učenja posmatra kao individualnu konstrukciju znanja i samostalno rešavanje problema. Prema njegovom mišljenju (Piaget, 1995) kognitivni razvoj pojedinca se odražava kroz proces individualne konstrukcije složenih struktura, pritom ne odbacujući u potpunosti ulogu društva u tom razvoju. Naime, smatrao je da socio-kulturna sredina i socijalna interakcija mogu imati uticaj na proces kognitivnog razvoja, tako što ubrzavaju ili usporavaju konstrukciju novih kognitivnih struktura. S druge strane, *socijalni konstruktivizam* se vezuje za Lava S. Vigotskog (Lev Vygotsky), koji smatra da se učenje odvija kroz socijalnu interakciju i saradnju, te uz pomoć odrasle kompetentne osobe - *ko-konstrukcija znanja*. Dakle, kroz interakciju se formiraju više kognitivne funkcije i sposobnosti, a jezik i govor su prema Vigotskom (1977) pokretači mentalnih aktivnosti, razvitka mišljenja, produbljivanja i formiranja ideja i misli. Zajednička karakteristika ova dva pristupa jeste fokus na misaonu aktivnost učenika u nastavi, posredstvom individualnih, odnosno socijalnih (koope- rativnih) aktivnosti (Jukić, 2013; Milutinović, 2016).

Konstruktivistički prikaz učenja i poučavanja

Učenje je složen psihički proces kojim se danas bave različite grane nauke, a najčešći pristupi objašnjavanja procesa učenja kako navodi Jukić (2013) su: bihevi-

oristički, kognitivni i konstruktivistički. Konstruktivistički pristup je suprotan empirističko-redukcionističkom pristupu tradicionalne didaktike koji učenje i poučavanje posmatra u vidu prenosa i pamćenja sadržaja i informacija. Učenje unutar konstruktivističke perspektive odvija se na osnovu učenikove lične konstrukcije znanja, koje je rezultat njegovih interakcija sa okruženjem, uz prisustvo prethodnih znanja (Milutinović, 2016). Konstruktivizam, kao savremeni trend u učenju, podrazumeva proces učenja koji naglašava centralnu ulogu učenika, podstiče samostalno učenje i kao takvo uključuje integrisani nastavni plan, različite aktivnosti učenja, te učenike navodi na razmišljanje, pregovaranje i istraživanje (Ahmad, Ching, Yahaya & Abdullah, 2015). Prema konstruktivističkoj teoriji saznavanje se odvija kroz proces u kome se znanje gradi na temelju prethodnog znanja, te je učenje rezultat iskustva i ideje. U okviru ove teorije fokus je na pojmu aktivnog učenja, koje zabavlja i aktivira učenike, umesto nastave usmere na nastavnika i sadržaj koji prenosi (Krahenbuhl, 2016).

Socijalni konstruktivizam naglašava obrazovanje za oblikovanje i promene u društvu te odražava teorije ljudskog razvitka, koji pojedinca smešta u sociokulturni kontekst. Učenje nije samo asimilacija i akomodacija novih znanja, ono je proces u kojem su učenici integrisani u zajednicu znanja. Interpsihički procesi su osnova socijalnog konstruktivizma, odnosno sadržaji diskursa između individua, pa tako razvoj pojedinca proističe iz socijalnih interakcija u njegovom okruženju (Jukić, 2013). U tom kontekstu, socijalni konstruktivizam percipira znanje kao produkt socijalnih procesa, upotrebe simbola i jezika. Otuda je mogućnost da ljudska bića međusobno dele značenja i razumevanja koja se zajednički ustanovljavaju putem pregovaranja, primerna idejama socijalnog konstruktivizma. Uz to, jedna od primarnih ideja socijalnog konstruktivizma je da škola ne samo da vodi računa o akademskom kurikulumu, već i da snažno razvija pojedine diskurse koje pojedinci upotrebljavaju u okviru svoje socio-kulturne sredine (Milutinović, 2011). U kontekstu obrazovanja autori se veoma često usredsređuju na socijalni konstruktivizam Vigotskog, prema kojem su kontekstualne i socijalne osnove ključne u procesu učenja, kao i uloga društva i kulture (Milutinović, Zuković i Lungulov, 2011). Stoga, osnovno polazište perspektive socijalnog konstruktivizma predstavlja stav da se upravo kroz društvene interakcije i situacije razvija ljudsko znanje.

Osnove *individualnog konstruktivizma* jesu intrapsihički procesi koji su izvor konstrukcije stvarnosti. Proces učenja podrazumeva samoregulaciju, koja se ostvaruje putem refleksije i samoregulacije. Znanje se konstruiše izvan uticaja socijalno-kulturnog konteksta, stoga se ovaj konstruktivistički pravac interpretira principima individualne konstrukcije stvarnosti (Jukić, 2013). Individualni konstruktivizam stavlja akcenat na intrapsihičke kognitivne procese, te podrazumeva sistem odgovora o tome kako učenik kao pojedinac usvaja i rekonstruiše saznanja. Temelj ovog oblika konstruktivizma proizlazi iz teorije kognitivnog razvoja Pijažea, koji naglašava da učenik aktivno rekonstruiše znanje na individualan način (Milutinović, 2015). U tom smislu, znanje predstavlja proaktivnu konstrukciju organizma, a učenje i razvoj su procesi

individualnog formiranja značenja. Pojedinaac kreira nove saznanje strukture i prilagođava se sredini i spoljašnjem svetu kroz asimilaciju i akomodaciju, te procesom učenja osigurava formiranje novih struktura i nadogradnju već postojećih (Milutinović, 2016). Dakle, u nastavi učenika treba posmatrati kao aktivnog pojedinca, poštovati individualne razlike koje postoje među učenicima i samu nastavu približiti njihovim kognitivnim sposobnostima i saznanim strukturama.

Danas konstruktivizam predstavlja značajnu filozofiju obrazovanja. Uprkos razlikama u njegovom tumačenju, zajednička osnova različitih interpretacija konstruktivizma u domenu obrazovanja jeste tvrdnja da učenici nisu pasivni primaoci znanja, i da su aktivno uključeni u njegovoj izgradnji (Milutinović, 2016). Sličnost se vidi u vrednovanju razgovora i diskusije, postavljanju pitanja i davanju odgovora, kao i u primeni interaktivnih metoda rada. Takođe, i socijalni i individualni konstruktivizam ističu novu ulogu nastavnika kao vodiča i facilitatora (Powell & Kalina, 2009). Dakle, konstruktivistička koncepcija učenja učenike stavlja u položaj aktivnih stvaraoca sopstvenog znanja, a nastavniku dodeljuje ulogu kreatora nastavnih aktivnosti. Konstruktivizam kao dominantna pedagoška teorija u savremenim obrazovnim krugovima (Krahenbuhl, 2016) veruje u sposobnosti učenika za izgradnju i konstrukciju znanja, za razumevanje sadržaja i otkrivanje veza bez direktnih smernica i instrukcija nastavnika, odnosno odrase osobe. Ovakav stav zahteva potpuno drugačiji pristup i način razmišljanja o učenicima nego što se uobičajeno odražava u nastavnom planu i programu (Thompson, 2015). Stoga, iz ugla ove perspektive neophodno je uneti promene i stvoriti slobodnu sredinu za učenje u kojoj učenici međusobno saraduju, razgovaraju o sadržaju, postavljaju pitanja nastavniku i traže objašnjenja, iznose sopstvene ideje, stavove i pretpostavke.

Savremeno društvo i obrazovne promene

Globalizacija predstavlja najmoćniju silu koja utiče na život savremenog sveta, uključujući celokupno društvo, ekonomiju, obrazovanje. Proces globalizacije uslovljava promenu načina života i pokreće nepredvidljive i brze promene koje, ako se fokusiramo na sferu obrazovanja, zahtevaju novi pristup organizovanja vaspitno-obrazovnog procesa (Dmitrović, 2011). Nova očekivanja koja postavlja globalizacija zahtevaju sistematske promene u pristupu obrazovanju i spremnost da se prihvate nove paradigme koje će usmeravati obrazovnu politiku i praksu (Milutinović, 2008). Promene u savremenom društvu izazvane globalizacijom postavljaju nove zahteve pred pojedinca i da bi se prilagodio novonastalim okolnostima i svetu ubrzanih promena, neophodno je da razvije ključne kompetencije koje su vezane za lično usavršavanje i razvoj, ulogu aktivnog građanina, socijalno uključivanje i mogućnost zapošljavanja u društvu znanja (Mirkov, 2011).

Promene u društvu i politici, tehnološke i informacijske, promene u svetu rada i sve intenzivniji razvoj nauke, zahtevaju novine u školskom okruženju, te načinu po-

učavanja i učenja koji će razviti otvorene, aktivne i odgovorne pojedince, osposobiti učenike za celoživotno učenje i pripremiti za učestale promene. Stoga, u savremenoj školi potrebno je izvršiti izmene najpre u njenoj organizaciji, zatim postaviti fleksibilniju strukturu sadržaja obrazovanja, akcenat usmeriti na razvoj kreativnosti i na afirmaciju permanentnog – celoživotnog obrazovanja (Dmitrović, 2011). Upravo obrazovanjem treba pružiti i osigurati znanja i sposobnosti ljudi koja će biti u koraku sa novonastalim situacijama i promenama. Znanje u 21. veku se neprestano menja i iz tog razloga ono zahteva stalno učenje, odnosno učenje tokom celog života. U ovim okolnostima savremenog sveta, formalne institucije obrazovanja postaju manje adekvatne, jer ne mogu da ispune potrebe i očekivanja savremenog društva - društva znanja. Time se nameću zahtevi za preoblikovanjem obrazovnih sistema (Milutinović, 2008). Značajna uloga nastave danas, s obzirom na važnost znanja u savremenom društvu, podrazumeva mogućnost povezivanja različitih paradigmi. Na osnovu analize karakteristika tradicionalne nastave, odnosno paradigme usvajanja ili memorisanja znanja, s jedne strane, i savremene škole, odnosno paradigme konstruisanja znanja, s druge strane, skreće se pažnja na potrebu za objedinjavanjem prednosti različitih paradigmi i na mogućnosti praktičnih rešenja. Konstruktivistička teorija učenja zasniva se na ideji da učenik aktivno konstruiše znanje, pa se težište premešta sa tradicionalnog modela prema dosta složenijem interaktivnom nastavnom modelu (Mirkov, 2011).

Poslednjih desetak godina u mnogim zemljama u vaspitno-obrazovnim raspravama novi oblici učenja su jedna od glavnih tema podstaknuta učestalim promenama u društvu, koje se razvija u smeru društva znanja. Ono što se očekuje od tradicionalnog pristupa učenju jeste da se transformiše u novu kulturu učenja koja je usklađena i više odgovara potrebama novog društva. Značajne promene koje su zahvatile celokupnu ljudsku kulturu, zahtevaju i izvesne promene u kulturi učenja. U kontekstu obrazovanja navode se različiti modeli i pristupi učenja npr. konstruktivistički, sistemsko-konstruktivistički, učenje usmereno na delovanje, model usmeren na učenika, model usmeren na razvoj novih kompetencija (Rodek, 2011). Konstruktivističke teorije kako navode Entwajstl (Noel Entwistle) i Smit (Colin Smith) (Prema: Mirkov, 2008) danas su popularne jer akcentuju učenje u terminima individualnog konstruisanja i razumevanja, suprotno memorisanju i reprodukciji informacija. Naime, prema konstruktivističkim shvatanjima učenik je aktivan organizam koji konstruiše svoje znanje težeći da otkrije smisao stečenog iskustva, i koji traga za značenjem novih saznanja (Rodek, 2011). Na osnovu napisanog, jasno se uočava bazična ideja konstruktivističkog pristupa obrazovanju o dominaciji učenja nad poučavanjem u nastavi.

Današnje okruženje za učenje je još uvek u duhu tradicionalne nastave, u kojoj nastavnik deluje kao centar procesa za pružanje znanja, a učenici slede instrukcije i dobijaju znanje od nastavnika. Ovako formulisana sredina za učenje i proces nastave ne podstiču kognitivni razvoj učenika (Ahmad et al., 2015). Tradicionalna nastava usmerena je na vođeno učenje koje se realizuje poučavanjem, i svodi se na sticanje gotovih znanja, koja se primenjuju u rešavanju poznatih problema i situacija. Ovu vrstu uče-

nja ne treba potpuno isključiti, ali u kompleksnom savremenom životu za održavanje stabilnosti svakog društva, sve veće značenje mora imati inovativno učenje (Rodek, 2011). Dakle, danas u obrazovnim ustanovama potrebno je menjati pristup učenju, te tradicionalnu praksu usmerenu na nastavnika preusmeriti na učenike i obogatiti je elementima poput izgradnje i konstrukcije znanja, učenja kroz iskustvo, aktivnog i kolaborativnog učenja.

Savremeno obrazovanje – od poučavanja do učenja

Novi zahtevi savremenog društva ne mogu se razvijati kroz tradicionalnu nastavu, škola treba da pronađe odgovor adekvatan izazovima iz okruženja kroz otvoren i fleksibilan sistem. Uz fleksibilne pedagoške strategije koje treba razvijati, od nastavnika se očekuje da optimalno reaguje na novonastale situacije i da se prilagođava brzim promenama (Dmitrović, 2011). Obrazovanje koje može da odgovori zahtevima savremenog društva, svoj fokus pomera od prenošenja korpusa znanja prema sposobnostima i dispozicijama samog učenja. Škole 21. veka treba da se usmere na *učenje učenja*, i da omoguće mladim ljudima da budu odgovorni i da usmeravaju vlastito učenje. U okviru ovakve škole jeste obrazovanje koje u većoj meri koristi raspravu i otkrivanje, odnosno dijaloški i heuristički oblik nastave, a pedagoški problem nije više prenošenje sadržaja, već samostalno učenje (Milutinović, 2008). Nova škola treba da se približi stvarnom životu i potrebama mladih, pruži raznovrsne aktivnosti i obrazovne mogućnosti, stvori uslove za istraživanje raznih strategija i metoda rada, i na taj način podstakne kod učenika sposobnost zapažanja i reagovanja, otkrivanja i konstrukcije. Uz to, savremena škola mora pomeriti svoje težište od sticanja znanja ka konstruisanju znanja (Dmitrović, 2011).

Više od 20 godina pojam konstruktivizam se sve češće pominje, a u psihologiji i pedagogiji je dominantan kada se govori o reformi obrazovanja i pristupu izrade savremenog kurikulumu. Trenutno se u mnogim školama raspravlja o konstruktivizmu kao najboljem metodi učenja i poučavanja, te se konstruktivističke nastavne ideje posmatraju kao bitan korak u reformi obrazovanja (Ljubojević, 2012; Olusegun, 2015; Powell & Kalina, 2009). Konstruktivistička teorija označava se kao jedna od značajnih ideja u obrazovanju, čiji je najveći doprinos fokus na učenje usmereno na proces učenja (Olusegun, 2015). U savremenom društvu uočena je potreba da se napravi iskorak od *društva koje poučava* prema *društvu koje uči*. Takav inovativni pristup učenja mora da sadrži brojne elemente celoživotnog, samoorganizovanog i samoupravljujućeg učenja uz primenu različitih metoda, naglašavajući autonomiju u procesu učenja i povezivanje sadržaja, sa ciljem razvoja permanentne sposobnosti za učenje, kao i samoodgovornost u razvoju i sticanju kompetencija učenja (Rodek, 2011). Konstruktivisti učenje shvataju kao kontinuiran doživotni proces, jer se znanje mora širiti, razvijati, pa samim tim i menjati. Težište je na aktivnostima mišljenja, pa ciljeve obrazovanja definišu kao razumevanje i aktivnu primenu znanja i veština. U procesu učenja konstruktivisti na-

glašavaju fleksibilnost, koja se odnosi na sposobnost primene različitih načina saznavanja, kritičnost i refleksije, koja se definiše kao sposobnost učenika da bude svestan sopstvene uloge u procesu konstrukcije znanja. Takođe naglašavaju usmerenost učenika ka ostvarivanju sopstvenih ciljeva učenja, a učenje se dovodi u vezu sa ličnim interesovanjima (Mirkov, 2008). Stoga, učenik ima veću odgovornost i u značajnijoj meri upravlja vlastitim procesom saznavanja, nego što je to slučaj u tradicionalnoj nastavi.

Konstruktivistička paradigma omogućava primenu novih oblika učenja koji vode do promena u tradicionalnoj kulturi saznavanja, i bitno menja spoznaju o prirodi učenja i poučavanja. Naime, pomenuti procesi predstavljaju dva odvojena sistema, pri čemu se učenje može odvijati i bez poučavanja, a pretpostavka da svako poučavanje rezultira učenjem je netačna. U vaspitno-obrazovnoj praksi na idejama konstruktivizma razvili su se brojni koncepti i oblici učenja, neki od njih su problemsko učenje, učenje putem otkrića, kognitivno učenje itd. (Rodek, 2011). Prednost se daje razgovoru, umesto govoru, pa je interakcija između nastavnika i učenika otvorenija. Dobra komunikacija je dvostruki proces, kroz koji učenik istražuje i otkriva odnose u savremenom svetu. Vrednuje se i podstiče razvoj samostalnog i stvaralačkog mišljenja, opštih intelektualnih sposobnosti, sposobnosti sticanja novih saznanja i primene u novim situacijama. Na osnovu do sad napisanog, cilj savremene nastave je naučiti učenika kako da uči i kako da primeni to što je naučio, te se težište učenja pomera sa memorisanja informacija na pronalaženje smisla učenja. Savremeno obrazovanje zahteva efikasan i kvalitetan rad, koji razvija sposobnost snalaženja u različitim situacijama, pruža priliku učenicima da iskažu svoje mišljenje, učestvuju u planiranju i radu (Dmitrović, 2011). Savremeno obrazovanje treba da prihvati i sprovodi one koncepcije koje osiguravaju razvoj svakog pojedinca, kako bi mogao uspešno da odgovori stalnim i brzim promenama kojima je izložen u savremenom društvu.

Istraživački nalazi (Ah-Nam & Osman, 2017) pokazuju da je učenje u konstruktivističkom okruženju efikasnije od tradicionalnog načina poučavanja u odnosu na dostignuće i razvoj nivoa veština, te pripremljenosti učenika za 21. vek. Konkretno, reč je o razvoju jednog od domena veština, odnosno veštini visoke produktivnosti izražene kroz tri dimenzije: određivanje prioriteta, planiranje i upravljanje rezultatima; efikasna upotreba materijala u životnim situacijama; sposobnost stvaranja relevantnih proizvoda. Konstruktivističko okruženje povećava veštinu visoke produktivnosti jer učenicima omogućava angažovanje u stvarnoj praksi. Uz to, ovakvo okruženje uključuje razmenu argumenata i ideja, izgradnju alternativnih rešenja, izoštrava svest učenika, te podstiče produblјivanje znanja, duboko razumevanje sadržaja i vežbanje različitih veština 21. veka u stvarnim situacijama, što stvara učenike snažnih temelja naučnog znanja, sposobnih za rad i efikasno komuniciranje i funkcionisanje u savremenom društvu. Takođe, naredna istraživanja (Sana, 2006) su potvrdila efikasniji učinak nastave konstruktivističkih elemenata u odnosu na tradicionalnu. Naime, zapaženo je da su učenici sposobniji u razvijanju sopstvenih strategija čitanja i konstruisanju metoda učenja, koje potom umeju spretnije i da primene u zadacima, te su i njihove ocene bile

veće. Ovakvi nalazi svedoče o sticanju veće odgovornosti učenika za sopstveno učenje u nastavi, pa samim tim i izvan nastave u svakodnevnom životu. U svetlu rezultata nekih istraživanja (Chowdhury, 2016) zaključeno je da učenici koji su bili uključeni u konstruktivistički oblikovanu nastavu, ostvaruju znatno veća školska postignuća u poređenju sa učenicima poučavanih tradicionalnim metodom. Pored toga, prva grupa učenika je pokazala bolje razumevanje i veću sposobnost primene stečenog znanja u odnosu na drugu grupu, a delotvornost konstruktivističke nastave odnosi se i na učenike i na učenicke. Na osnovu navedenih prikaza može se zaključiti da tradicionalno upravljanje nastavom nije dovoljno efikasno da razvije kritičko mišljenje učenika niti da poboljša razumevanje nastavnog sadržaja, što dalje ukazuje na potrebu da se ova kva školska praksa reformiše.

Zaključna razmatranja

Namera ovog rada bila je da se ispita odnos između postojećeg obrazovanja i obrazovnih potreba savremenog društva. Zapaža se da današnja škola mora da se menja, pruža nove mogućnosti učenja, odnosa i ponašanja, kako bi bila u koraku s vremenom i savremenim društvom. Pasivan položaj, zanemarivanje i nerazumevanje učenika u nastavnom procesu, preokupiranost nastavnika, ograničenost sadržaja i nedostatak materijalno-tehničkih sredstava za rad, sputavaju napredak škole, pa samim tim je i udaljavaju od potreba današnje zajednice. U smislu pomaka i progressa, konstruktivizam može biti primetno značajna teorija koja će podsticati i usmeravati budući razvoj savremenog obrazovanja. Promena stare i kreiranje nove, savremene nastave, prema konstruktivističkim principima, zahteva radikalnan preokret u shvatanju smisla i svrhe obrazovanja, položaja i uloge činilaca u obrazovnom procesu, korigovanje sadržaja u postojećim udžbenicima i pripremu nastavnika za različite obrazovne prakse i načine rada (Đorđić i Škrbić, 2014). Dakle, kako bi prevazišli slabosti i nedostatke obrazovnog sistema u našoj zemlji potrebno je uvesti novine, potražiti rešenja za nedostatke i slabosti, promeniti pogled na proces učenja, ali i na uloge aktera u obrazovanju. Za napredovanje i pomak u reformi obrazovanja u korist učenika, potreban je sistem obrazovanja usmeren na učenike poput predstavljenog, konstruktivističkih razmera.

Uzimajući u obzir sve napisano, može se zaključiti da vek u kome živimo i celokupno savremeno društvo zahtevaju da se obrazovanje menja, pomera i proširuje svoje granice, te postavlja nove mogućnosti. Takođe, uviđa se da konstruktivizam kao dominantna pedagoška teorija u savremenim obrazovnim krugovima, promenom odnosa prema znanju i obrazovanju, primenom širokog spektra nastavnih metoda, raznovrsnih aktivnosti i interaktivnih oblika rada, stvara slobodnu sredinu za učenje i prevazilazi problem tromog znanja. Uključuje mlade u razvoj ličnih sposobnosti, omogućava delovanje u stvarnim situacijama, te ih približava društvenoj zajednici i priprema za aktivnu ulogu građanina učeći ih da razmišljaju i kritički misle. Konačno, konstruktivistička perspektiva u obrazovanju može osloboditi naš sistem obrazovanja

ograničenih okvira tradicionalne nastave i učini ga otvorenijim, demokratičnijim, a pre svega svrsishodnijim današnjem društvu i vremenu.

Olja Džinkić, Novi Sad, Serbia

A CONSTRUCTIVIST PERSPECTIVE IN EDUCATION - FROM TEACHING TO LEARNING

Abstract

This paper deals with a constructivist perspective in education, centered on the learner, and the learning process which is active, constructive and society-oriented. This perspective is presented from its inception, to the place and role it occupies in contemporary society. The aim of the paper is to understand the basic ideas and elements of constructivism that are important for the new changes and situations in the modern world, and for the modern education of nowadays society. Theoretical analysis concludes that the educational potential of the constructivist perspective shifts the boundaries of education from teaching to learning, and as such represents a modern education system important in preparing young people to meet the challenges of society, and in developing their ability to adapt to a rapidly changing world.

Key words: constructivism, learning, modern society, modern education.

Literatura

- Ahmad, N. C., Ching, W. C., Yahaya, A., & Abdullah, M. F. (2015). Relationship Between Constructivist Learning Environments And Educational Facility In Science Classrooms. *Procedia – Social and Behavioral Science*, 191, 1952-1957.
- Ah-Nam, L., & Osman, K. (2017). Developing 21st Century Skills through a Constructivist-Constructionist Learning Environment. *K-12 STEM Education*, 3(2), 205-216.
- American Psychological Association (1997). *Learner-centered psychological principles: A framework for school redesign and reform*, Washington, DC, American Psychological Association. Retrieved from <http://www.apa.org/ed/governance/bea/learner-centered.pdf>
- Babić, N. (2007). Konstruktivizam i pedagogija. *Pedagoška istraživanja*, 4(2), 217-229.

- Chowdhury, R. S. (2016). A Study On The Effect Of Constructivist Approach On The Achievement In Mathematics Of IX Standard Students. *Journal Of Humanities And Social Science*, 21(2), 35-40.
- Dmitrović, P. (2011). Mogući putevi modernizacije vaspitno-obrazovnog procesa. U: D. Golubović (ur.), *Zbornik radovanaučno-stručnog simpozijuma sa međunarodnim učešćem Tehnologija, informatika i obrazovanje - za društvo učenja i znanja, TIO6*, (71-80), Čačak, Tehnički fakultet. Preuzeto s: <http://www.ftn.kg.ac.rs/konferencije/tio6/index.html>.
- Dorđić, D., & Škrbić, V. (2014). Socijalni konstruktivizam u obrazovanju – uvod u multikulturalno obrazovanje. U: I. Živančević Sekeruš (ur.), *Drugi međunarodni interdisciplinarni skup mladih naučnika društvenih i humanističkih nauka KONTEKSTI* (509-522), Novi Sad, Filozofski fakultet, Univerzitet Novi Sad. Preuzeto s: <http://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2015/978-86-6065-338-5>
- Jukić, R. (2013). Konstruktivizam kao poveznica poučavanja sadržaja prirodnoznastvenih i društvenih predmeta. *Pedagogijska istraživanja*, 10(2), 241-263.
- Krahenbuhl, K. S. (2016). Student-centered Education and Constructivism: Challenges, Concerns, and Clarity Teachers. *The Clearing House*, 89(3), 97-105.
- Ljubojević, D. (2012). Konstruktivistička paradigma kao nova teorijska osnova za usvajanje stranih jezika. U *Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa Filološka istraživanja danas* (96-113), Beograd, Filološki fakultet.
- Matthews, M. (2002). Constructivism and Science Education: A Further Appraisal. *Journal of Science Education and Technology*, 11(2), 121-134.
- Milutinović, J. (2008). *Ciljevi obrazovanja i učenja u svetlu dominantnih teorija vaspitanja 20. veka*, Novi Sad, Savez pedagoških društava Vojvodine.
- Milutinović, J. (2011). Socijalni konstruktivizam u oblasti obrazovanja i učenja. *Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja*, 43(2), 177-194.
- Milutinović, J. (2015). Kritički konstruktivizam – koncepcija i mogućnosti u oblasti obrazovanja. *Nastava i vaspitanje*, 64(3), 437-451.
- Milutinović, J. (2016). *Socijalni i kritički konstruktivizam u obrazovanju*, Novi Sad, Filozofski fakultet.
- Milutinović, J., Zuković, S., & Lungulov, B. (2011). Socijalni konstruktivizam kao teorijski okvir prakse inkluzivnog obrazovanja. *Pedagogija*, 66(4), 552-561.
- Mirkov, S. (2008). Položaj učenika u društvu znanja – implikacije konstruktivističkih shvatanja o učenju. *Pedagogija*, 63(3), 357-374.
- Mirkov, S. (2011). Konstruktivistička paradigma i obrazovanje za društvo znanja: Progressivni diskurs u nastavi. U: D. Golubović (ur.), *Zbornik radovanaučno-stručnog simpozijuma sa međunarodnim učešćem Tehnologija, informatika i obrazovanje - za društvo učenja i znanja, TIO6*, (63-70), Čačak, Tehnički fakultet. Preuzeto s: <http://www.ftn.kg.ac.rs/konferencije/tio6/index.html>.
- Olusegun, S. (2015). Constructivism learning theory: A paradigm for teaching and learning. *IOSR Journal of Research & Method in Education*, 5(6), 66-70.

- Pešikan, A. (2010). Savremeni pogled na prirodu školskog učenja i nastave: socio-konstruktivističko gledište i njegove praktične implikacije. *Psihološka istraživanja*, 13(2), 157-184.
- Piaget, J. (1995). *Sociological studies*, London, Routledge.
- Powell, K. C., & Kalina, C. J. (2009). Cognitive and social constructivism: developing tools for any effective classroom. *Education*, 130(2), 241-250.
- Rodek, S. (2011). Novi mediji i nova kultura učenja. *Napredak*, 152(1), 9-28.
- Sanaa, F. (2006). An innovative, constructivist approach to encourage more independent learning in and out of the classroom. *UGRU Journal*, 2, 1-6.
- Stojnov, D. (2005). Konstruktivizam kao paradigma. *Psihologija*, 38(4), 491-495.
- Thompson, C. M. (2015). Constructivism in the Art Classroom: Praxis and Policy. *Arts Education Policy Review*, 116(3), 118-127.
- Vigotski, L. S. (1977). *Mišljenje i govor*, Beograd, Nolit.
- Vilotijević, G. (2014). Emancipatorski elementi u konstruktivističkom pristupu nastavi. U: R. Nikolić (ur.), *Nastava i učenje – savremeni pristupi i perspektive* (297-310), Užice, Učiteljski fakultet u Užicu.